

Onderwerp vervolgcacties Routekaart Groningen Energieneutraal

Steller I. Wiersma

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 050-3678670

Bijlage(n) 1

Ons kenmerk 5811625

Datum 27-09-2016

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Op 15 juni jl. zonden wij u diverse stukken m.b.t. de Routekaart Groningen Energieneutraal. Wij nodigden u uit om op 23 juni de aanbieding hiervan aan de minister van Economische Zaken bij te wonen. Bij die gelegenheid is tevens een intentieverklaring ondertekend om de start te markeren van een langjarige samenwerking van een groot aantal partners, die zich willen inzetten om de energietransitie te versnellen.

Over deze brief en de bijbehorende stukken spraken wij al met u in de raadscommissie Beheer en Verkeer op 14 september j.l. Deze brief bevatte nog geen inhoudelijk oordeel van ons college. Intussen hebben wij ons beraden op de uitkomsten van de uitgevoerde onderzoeken en hebben wij een aantal vervolgstappen geformuleerd.

In deze brief geven wij, mede naar aanleiding van de beraadslagingen in de commissie van 14 september, aan hoe wij verder willen gaan met de route naar een energieneutrale stad en welke concrete vervolgstappen wij daartoe denken te nemen.

Deze willen wij om te beginnen met u bespreken in de raadscommissie van 12 oktober a.s.

I. Inleiding

Wij zijn content met de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken en vooral ook met het draagvlak in de Groningse samenleving dat zich intussen duidelijk aftekent: de partners die op 23 juni de intentieverklaring ondertekenden kennen een groot belang toe aan de energietransitie en zijn bereid hiertoe met de gemeente en met elkaar samen te werken. Juist omdat we het afgelopen jaar geïnvesteerd hebben in fundamenteel onderzoek gaan we nu een volgende fase in waarin gericht aan resultaten kan worden gewerkt.

De betekenis van de Routekaart is naar onze mening verstrekkend. Een discussie hierover met uw raad is derhalve gewenst. Wij gaan daartoe achtereenvolgens in op:

- Beoordeling van de uitkomsten
- Vervolgstappen.
- Vervolg reguliere energieprogramma
- Moties
- Financiën

II. Beoordeling van de uitkomsten

Wij beoordelen de uitkomst van het doorlopen proces als volgt:

- Uit het modelmatige onderzoek blijkt dat omschakeling in enkele decennia naar een energiesysteem zonder CO₂-uitstoot mogelijk is, maar ook reteren daarbij nog technologische uitdagingen. Dit geldt vooral voor de sterke afhankelijkheid van (geïmporteerde) biomassa.
- De uitgevoerde studies laten zien dat de energietransitie niet geïsoleerd voor het grondgebied van de stad zijn beslag kan krijgen. Regionale samenwerking is essentieel. Dit levert ook een nieuw economisch perspectief op, juist voor de aardgasregio Groningen.
- De waarde van het onderzoek achten wij des te groter doordat dit multidisciplinair is uitgevoerd, door energiespecialisten, architecten, stedenbouwkundigen en economen. Hiermee is tevens de basis gelegd voor betrokkenheid van veel partijen in stad en provincie.
- De routekaart biedt een gedeeld perspectief voor al die betrokkenen, zodat deze gezamenlijk verantwoordelijkheid kunnen nemen voor op elkaar afgestemde maatregelen gedurende langere tijd. De routekaart is geen blauwdruk naar 2035, maar een kader voor werkelijk uit te voeren programma's. Die betreffen de energiesector zelf, de ruimtelijke ordening en de stadsontwikkeling, de mobiliteit, en het economische beleid. Dit betekent dat ook binnen de gemeentelijke organisatie in meerdere portefeuilles inzet wordt geleverd.
- Het ingrijpende karakter van de energietransitie rechtvaardigt dat eerst geïnvesteerd is in onderzoek m.b.t. techniek, economie, ruimte en landschap, en mobiliteit. Daarmee kunnen vervolgstappen nu goed worden gemotiveerd. Ook geeft dit aanleiding om de krachten regionaal te bundelen en de omwenteling in economische zin positief te benutten.

In de bijlage vindt u een samenvatting van de afzonderlijke onderzoeken en de waarde die wij daaraan toekennen. Deze vragen om verschillende typen maatregelen die elk voor zich om aparte besluitvorming vragen. Dit zal in regionaal verband en met een groeiend aantal externe stakeholders moeten plaatsvinden. In het IABR-traject is in beeld gebracht dat regievoering op regionale schaal nodig is. Daarover voeren wij overleg met de partners die mede-opdrachtgever waren van de regionale onderzoeken.

Op rijksniveau is tot dusver niet expliciet geworden op welke manier door de overheid wordt gestuurd op kwantitatieve resultaten in de energietransitie. De samenwerking in IABR-verband is te beschouwen als voorbeeld van een regio die laat zien hoe de transitie vorm kan krijgen. Wij zien als uitdaging om op verschillende schaalniveaus en beleidsterreinen tot een vorm van samenwerking en regievoering te komen waarmee resultaten worden geboekt. Ook de provincie Groningen geeft in het *Programma Energietransitie 2016-2019* aan met een routekaart te willen werken, zodat nauwe samenwerking voor de hand ligt. Daarover vinden gesprekken plaats. Resumerend: de routekaart biedt zicht op inhoudelijke oplossingen en de schaal ervan, is een samenwerkingskader voor uit te voeren kansrijke projecten voor de stad, is de aanzet voor regionale bestuurlijke samenwerking om de kansen voor Noord-Oost Nederland te benutten. De routekaart is geen gezamenlijk uitvoeringsprogramma, maar wel houden we met een monitor bij hoe we vorderen, om daarmee als partnerorganisaties wederzijdse ondersteuning te kunnen geven.

III. Vervolgstappen

De uitgevoerde onderzoeken en ontwerpen geven ons aanleiding tot de volgende vervolgstappen.

Strategische keuzen

- a. Wij werken het regionale perspectief van een nieuw energiesysteem en de economische kansen daarvan uit met de partijen die opdrachtgever waren voor het IABR-project, t.w. naast de gemeente Groningen: de provincie Groningen, de regio Eemsdelta en de regio Groningen-Assen. Wij zoeken daartoe samenwerking met deze partners.
- b. De studies "De Nordic City" en "Denkbeelden voor een slimme energiestad" beschouwen wij als inspirerende verkenningen en waardevolle 'denk-beelden' voor de nabije toekomst. Dit is voor ons aanleiding om voor de meest betrokken portefeuilles binnen enkele maanden uitwerking te geven aan strategische keuzen die de energietransitie voor de stad vraagt, en opdracht te geven deze te vertalen naar de reguliere programma's binnen de gemeentelijke organisatie.

Keuzen m.b.t. het energieprogramma

- a. Opstarten "tafels"
De aanbevelingen van bureau Quintel voor de korte termijn zijn aanleiding om een aantal thematische "tafels" op te starten. Dit zijn resultaatgerichte overleggroepen om samen met partnerorganisaties kansen op te pakken voor gezamenlijke initiatieven en uitvoering van concrete projecten. Deze projecten passen in de lange termijn ontwikkelingen die in de uitgevoerde studies worden voorzien. Wij denken om te beginnen aan:
  - Versnelde introductie warmtepompen: ruim 50% van het energieverbruik van de stad bestaat uit warmtebehoefte. Dit kan deels worden ingevuld met geothermie en warmtenetten, maar voor een even groot deel door warmtepompen die conventionele CV-ketels vervangen. Daarvoor is een verlaging nodig op het belastingtarief voor elektriciteit dat (in Nederland) zeer hoog is ten opzichte van dat voor gas. Wij werken met partnerorganisaties uit hoe op buurniveau de warmtevoorziening duurzaam kan worden georganiseerd en bereiden een proef op enige schaal voor met warmtepompen.
  - Uitbouwen GRESCO: uitbouw lijkt mogelijk naar ander maatschappelijk vastgoed, commercieel vastgoed, particuliere woningen. Regionale samenwerking in de aardbevingsregio ligt voor de hand.
  - Elektrificatie van mobiliteit: een klimaatneutrale samenleving zal in sterke mate "all electric" zijn, wat zeker voor het transportsysteem geldt. Dit biedt naast verminderde CO₂-uitstoot ook voordelen voor de leefbaarheid in steden en voor het ruimtebeslag van auto's. Wij zijn in overleg met partijen die de introductie van elektrische voertuigen (of voertuigen op waterstof) kunnen bespoedigen.
  - Duurzame lokale energieproductie: vanuit de bevolking zelf komen initiatieven voor klimaatneutrale buurten of straten. Tegelijk dient zich een schaalvergroting aan bij met name zonneparken. Deze thematafel bundelt partijen die projectontwikkeling m.b.t. zonneparken kan aanjagen en sneller tot uitvoering kan brengen.

b. Permanent platform

Wij streven ernaar dat de samenwerkende partijen vorm geven aan het doorlopende proces van de energietransitie en daarvoor een permanent platform zijn. Dit platform dient om op verschillende thema's samenwerkende partners bij elkaar te brengen die tot concrete acties komen.

Wij hebben om te beginnen de partijen die de genoemde intentieverklaring hebben ondertekend uitgenodigd hierin te participeren. Deze partijen nodigen wij uit om ook zelf thema's en projecten aan te dragen voor andere tafels. Als gemeente zijn wij hierin een 'tafelgenoot' als andere partijen, maar faciliteren ook het proces van deze tafels.

c. Energiemonitor

Wij zullen het aantal actoren waarvan het energiegebruik wordt gemonitord snel verder uitbreiden, om zicht te krijgen op de volledige energiehuishouding van bedrijven en instellingen. Hiertoe behoren bijvoorbeeld ook het Midden- en Kleinbedrijf, de vastgoedsector, het verkeer en vervoer. Dit betekent ook een uitbreiding van het aantal partners waarmee we in gesprek zijn. Met deze partijen willen we ook lopende programma's intensiveren, zoals energiebesparing bij bedrijven, Groningen woont slim, nul-op-de-meter en andere.

d. Communicatie en lobby

Voor de grote veranderingen die geschetst zijn is ook een "mentale transitie" noodzakelijk, het gaat om een proces dat met alle Groningers gedeeld moet worden. Wij zullen hieraan werken door berichtgeving in de media, internet, campagnes en jaarlijkse festivals. Daarnaast zullen wij op meerdere punten medewerking van het Rijk nodig hebben, zoals onlangs al is bepleit in een brief aan de minister van Economische Zaken. Voor het uitvoeren van de bovengenoemde voornemens gaat het dan onder meer om beperkende regelgeving bij de exploitatie van warmtenetten, verlaging van belasting op elektriciteit ten opzichte van gas om warmtepompen haalbaar te maken, SDE-exploitatiesubsidie voor geothermie, voortzetting van de salderingsregeling, overschrijding van de z.g. huurgrens bij verduurzaming van huurwoningen, en aanpassing van regels voor financiering bij particuliere woningen.

IV. Vervolg reguliere energieprogramma

De routekaart impliceert niet in de laatste plaats de voortzetting van het lopende energieprogramma. Daarin willen wij een schaa sprong maken door:

- Een aanvalsplan warmte (hoe verder met bodemenergie, omgevingswarmte (lucht, water, en riothermie), biomassa, restwarmte, en zon-thermische warmte).
- Een opschalingsplan voor zon (faciliteren van investeerders zonneparken, benutten SDE+-subsidies, ruimtelijke voorwaarden, eigen plannen via de GRESCO).
- Een kader voor plaatsing van windturbines, door en voor Stadjers.
- Intensivering energiebesparing bij particuliere woningeigenaren door betere product-markt combinaties aan te bieden.
- Een intensiveringsplan voor energiebesparing bij bedrijven met een accent op zakelijke grootverbruikers. Dit wordt afgestemd op programma's van rijk en provincie, waarbij toezicht en handhaving gepaard gaan met kennisopbouw.

V. Moties

Wij geven met deze voornemens tevens uitvoering aan een tweetal moties bij de behandeling van "Groningen geeft energie" in 2015, t.w. de motie "Doelstellingen duurzaamheidsbeleid" (verzoek om het einddoel in 2035 te vertalen naar korte termijndoelen en jaarlijks te rapporteren over de stand van zaken), en "Samen met de Stad" (verzoek om de ambitie "Groningen energieneutraal in 2035" nadrukkelijk kenbaar te maken bij maatschappelijke instellingen en bedrijven en deze te vragen welke stappen zij willen zetten, en daarmee zichtbaar te maken wie wat doet op het gebied van duurzaamheid).

Ook het advies van de Rekenkamer-commissie wordt hiermee naar onze mening opgevolgd.

VI. Financiën

De genoemde vervolgacties zullen worden gedekt uit de reguliere middelen binnen het energieprogramma.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

Bijlage bij raadsbrief Uitvoering Routekaart Groningen Energieneutraal

Samenvatting van de onderzoeken t.b.v. Routekaart en IABR

a. **Rapport bureau Quintel "Verhalen en scenario's over energieverbruik in 2035 in de stad en regio Groningen":**

Hierin wordt een onderbouwd beeld geleverd van wat nodig is in hoofdcategoryen van maatregelen, hoe de ontwikkeling er in de komende 20 jaar uit kan zien, en dat het toekomstige energiesysteem op tenminste regionale schaal gestalte moet krijgen. In dit systeem is bijna alle stroom hernieuwbaar, waarbij windenergie domineert. Biomassacentrales leveren back-up voor wind- en zonnestroom. Het stroomsysteem is in 2035 aanbodgestuurd. Periodieke overschotten zijn hierbij een grotere uitdaging dan tekorten. Warmte wordt vooral hernieuwbaar geproduceerd, waarbij biomassaverbranding voorlopig nog nodig is, vanwege de grote vraag naar (hoge temperatuur)warmte in de industrie. Transport in het 2035 scenario maakt vooral gebruik van elektriciteit (of waterstof) en een beetje biodiesel.

b. **Rapport "Energie-economie in 2035", bureau E&E advies:**

Dit is een verkenning van de economische impact van de transitie van een fossiel gedreven energie- en grondstofvoorziening naar een hernieuwbare voorziening in de aardbevingsregio in de provincie Groningen. In deze verkenning wordt duidelijk dat vier sectoren in de regionale economie grote kansen hebben: de 'energy port' Eemshaven als belangrijke hub bij importen van biomassa en onderhoud van windturbines op zee, de bouwsector (de herstel- en versterkingsopgave in de aardbevingsregio), de 'biobased chemistry' (transformatie van het huidige chemiecluster) en 'Smart City Groningen' waar kennis en data over energie worden ontwikkeld en internationaal worden vermarkt. Door al deze innovaties en nieuwe businessconcepten kan de regio de broedplaats voor slimme technieken zijn. Om energieneutraal te worden moet in de jaren 2020 tot en met 2030 ruim 7 miljard worden geïnvesteerd in energietoepassingen in de regio. Dit bedrag is exclusief onvermijdelijke investeringen in energie-infrastructuur, zoals netwerkverzwaring en verslimming. Deze 'incidentele' investeringen van ruim 7 miljard euro leiden tot een tijdelijke piek in werkgelegenheid, van ongeveer 13.000 mensjaren. Na deze piek is de structurele stijging van de werkgelegenheid ongeveer 3%.

c. **"De Nordic City, Energietransitie als aanjager voor de Next Economy in stad en regio Groningen" en "Denkbeelden voor een slimme energiestad" (resp. IABR en Atelier Stadsbouwmeester).**

Deze rapporten bieden een ruimtelijke vertaling van de energie-ontwikkelingen, zowel voor de regio als voor de stad. Welke energielandschappen, inclusief dat van de stad Groningen levert de energietransitie op? Hierbij was de "next economy" (het thema van de IABR) het vertrekpunt: een stedelijke en regionale economie die zich richt naar maatschappelijke opgaven, de nieuwe energie voorop. Als 'slimme energiestad' vormt Groningen de spil in de 'Nordic City', een regionaal en stedelijk energienetwerk, waarvan de ruimtelijke samenhang wordt bepaald door economische topsectoren en innovatieclusters, een compacte stedelijke ontwikkeling, evenals een efficiënte en evenwichtige mobiliteitsstructuur.

d. **"Tien aanbevelingen om op korte termijn een significante bijdrage te leveren aan klimaatneutraliteit en verhoogd welzijn van de burgers van de stad Groningen", bureau Quintel.**

Op verzoek van de gemeente Groningen heeft Quintel aanvullend op de IABR-opdracht aanbevelingen gedaan voor maatregelen voor de korte termijn, specifiek voor de stad Groningen. Hoe kunnen deze een zinvolle start vormen voor ontwikkelingen die na 5 jaar (versneld) verder gaan? De aanbevelingen geven aan hoe tot 2025 meters gemaakt kunnen worden door en-

kele zaken goed aan te pakken.

- e. Een *energiemonitor* die in beeld brengt hoeveel energie wordt verbruikt in Groningen, verdeeld naar sectoren, welk deel daarvan hernieuwbaar (niet klimaatbelastend) is, en vooral welke rol de 21 belangrijkste actoren in de stad Groningen daarin spelen, samen goed voor een derde van het energieverbruik (*Energiemonitor en Energieplacemat*). De monitor geeft aanleiding tot twee conclusies:

(1) om het huidige aandeel van 4,4% duurzame energie te laten toenemen tot maximaal 33% resteert voor deze 21 partijen nog een grote opgave, en (2) het is van het grootste belang om inzicht te verkrijgen in de overige actoren, die samen goed zijn voor tweederde deel van het energieverbruik.

De 21 actoren (vermeld in de monitor) hebben zich door middel van een intentieverklaring bereid verklaard te willen samenwerken om de energietransitie te versnellen. Dit zien wij als goede start voor de nog bredere beweging die noodzakelijk is om de perspectieven zoals genoemd onder a – d in uitvoering te brengen.